

Бранко Р. Златковић*
Институт за књижевност
и уметност**
Београд, Србија

UDK 821.163.41.09-94:94(497.11)''1804/1813''
821.163.41.09-13:398:[94(497.11)''1804/1813''
821.163.41.09-13:398:[94(497.115)''1389'':179.5

КОСОВСКИ БОЈ У УСТАНИЧКОЈ ТРАДИЦИЈИ

У сведочењима савременика Првог српског устанка, приступање борбама за ослобођење и стварање нове српске државе представља се као својеврсна обнова Косовског боја из 1389. године. О Светом арханђелу Михаилу 1803. године и на Сретење Господње 1804. у Орашцу, прота Атанасије Антонијевић Буковички актуелизује легенду о косовској издаји. У драматичним тренуцима пропасти Устанка 1813, кривица се поново мотивише проклетством косовске издаје. Према је бојазан од издаје, која се увукла у српски народ провером у Косовској бици, једна од најфреквентнијих тема устаничких наратива, устаници су после освајања Крушевца девастирали гроб за који се веровало да припада Вуку Бранковићу. С друге стране, формирао се култ ратника Милоша Обилића и он се исказује кроз предања о топонимима који се за њега везују, као и кроз анегдотска казивања о његовом устаничком двојнику, војводи Милошу Стојићевићу Поцерцу. Глорификација Обилића и једновремено одсуство култа кнеза Лазара Хребељановића сведоче и о суштинској преради епске косовске идеологије и култа „царства небескога”. Трансценденцију сменила је акција. Устаничко предање и даље се живо надахњује косовским митом, међутим, у Устанку светињу искључиво представља коначно ослобођење од Турака, а оно се једино остварује жртвом у земаљском животу, односно у „царству земаљском”.

Кључне речи: Косовски бој, Вук Бранковић, Милош Обилић, кнез Лазар Хребељановић, „царство земаљско”, „царство небеско”, Први српски устанак, предање, легенда, анегдота, епска песма, заклетва, клетва.

У сведочењима савременика Првог српског устанка (1804–1813), борбе за ослобођење и формирање нововековне српске државе представљају се као својеврсна обнова Косовског боја из 1389. године.

* branzlat@gmail.com

** Рад је резултат делатности пројекта *Српско усмено стваралаштво у интеркултурном коду* (178011) који се реализује у Институту за књижевност и уметност у Београду и који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Током предустаничких и устаничких зборова¹, прота Атанасије Антонијевић Буковички актуелизовао је легенду о косовској издаји и о заклињању војника. Према казивањима Петра Јокића, о Светом арханђелу Михаилу 1803. године, када је прота буковички први пут у Орашцу заклињао устанике на верност, он је истакао: „Опомените се шта би с нама на Косову, кад издаде Вук. То ће исто и сада бити, него треба да се сами пред Богом и један другом обећате да о издаји ни помислити нећете”. Затим је уздигао крст и изрекао је заклетву која је евентуалним будућим издајницима поништавала срећу, здравље, породицу, потомство и вечни живот:

Ко издао, издало га тело; пожелио али не мого поћи; нити му се старо ни младо у кући јављало. Од руке му се све скаменило, у тору му не блејала стока, у обору не рикала. Да Бог да да се у сињи камен створи да се други на њега угледају. Нити био срећан ни дуговечан нит лица Божија игде угледао (Јокић 1980: 167)

Протина устаничка заклетва-клетва реактивира и опомиње на „љуту“ косовску заклетву-клетву кнеза Лазара:

Ко је Србин и Српскога рода,
И од Српске крви и колена,
А не дош'о на бој на Косово,
Од руке му ништа не родило!
Рујно вино, ни шеница бела;
Не имао пољског берићета!
Ни у дому од срца порода!
Рђом кап'о док му је колена! (Караџић 1976: 218)

и

¹ На основу сећања савременика и учесника догађаја, реконструисане су три заклетве проте Атанасија Антонијевића из Буковика – *Заклетва завереника* у Орашцу 8. новембра 1803, на Светог арханђела Михаила, затим *Заклетва устаника* у Орашцу на Сретење 1804. и *Заклетва војника* у Рогачи пред окршај у Дрлупама (Недељковић 2002: 64–67).

Ко не дође на бој на Косово,
 Од руке му ништа не родило:
 Ни у пољу бјелица пшеница,
 Ни у брду винова лозица. (Исто: 224)

У драматичним тренуцима пропасти Устанка 1813. године, кривица се поново мотивише проклетством косовске издаје. Извор наводи да су пред пропаст Устанка Турци из Босне Србима преко Дрине викали: „Предајте се, родио вам се опет Вук Бранковић да вас изда, опет сте изгубили царство” (*Историјски гласник* 1954: 234). Такође, када се у току исте несрећне године поверљиви Карађорђевићев сарадник Гаја Пантелић распитивао код 125-годишњег Турчина о српским устаничким изгледима, старац му је рекао: „Не можете се одржати зашто вам се родио Вук Бранковић. Цару се подватио да ће истребити кукољ из пшенице. Издати сте”. Пантелић даље открива алегорију да је мислио на Милоша Обреновића (Пантелић 1980: 104).

У готово свим традицијама и њиховим системима народног обичајног и кривичног права сваковрсне појаве издаја спадају међу најтеже преступе, а посебно су драстичне оне које доводе у питање судбину читавог народа. Узгред речено, Данте Алигијери је издајнике (пријатеља, добротвора, домовине), као највеће грешнике, сместио у девети круг Пакла да пребивају надомак самог Луцифера, у вечном леду (Златковић 2008: 323).

Премда је бојазан од издаје, која се увукла у српски народ провером у Косовској бици, једна од учесталијих тема устаничких наратива, између осталог, казује се и о томе да су устаници после освајања Крушевца девастирали гроб за који се веровало да припада Вуку Бранковићу. О некој „рупчаги” крај Крушевца говори се као о месту где се некада налазио гроб Вука Бранковића кога су Турци поштовали. Међутим, када су Срби под Карађорђевићем освојили Крушевац, они су ископали кости, спалили су их и пепео су развејали по ветру, а место где су оне биле ружили су после како се најгоре може (Милићевић 2005: 745).

С друге стране, формирао се култ ратника Милоша Обилића и он се исказује кроз устаничка предања о топонимима који се везују за

његова, као и кроз анегдотска казивања о његовом устаничком двојнику, војводи Милошу Стојићевићу Поцерцу.

Уочи Мишарског боја, када је Карађорђе приспео у Поцерину, вребајући Турке, устаничка стража привела је двојицу Срба. Један од њих био је Милош Стојићевић Поцерац, тада још незнатан јунак,

који је дотле био писар код буљубаше Илије Марковића у Поцерини. Милош је био млад човек, школован код попова, мали плав, симпатичан, али јуначан, тако да су га поредили са старим Милошем из Поцерја, побратимом Краљевића Марка. Његов господар био се предао Турцима, његова мајка била је одведена у ропство, а он је са неколико момака побегао у планину. С њима је сад изашао пред Карађорђа. Овај му је рекао: „Ти си мој син и бићеш ми војвода у Поцерју” (Ранке 2002: 86).

За разлику од Ранкеовог хроничарски сажетог и садржајног излагања, о тим догађајима савременици и сведоци зборе опширније и прате их низом анегдотских епизода.

Прота Матеја Ненадовић описује како је Милош Стојићевић постао војвода поцерски.² Он наводи да је Вожд ликвидирао тројицу поцерских кметова, који су се предали Турцима, те да се тај догађај одиграо у Дворишту, селу у подножју Цера, где су, према предању, били двори Милоша Обилића (1893: 209; Вукићевић 1986: 397).³

² У Протиним *Мемоарима* уткане су и друге реминисценције о Косовском боју. Крајем јуна 1806. године, Прота Матеја је послушао Вожда, па је у друштву Стојана Чулића прешао Дрину и ступио је у преговоре с босанским везиром. Након низа неизвесности и драматичних тренутака, Прота је, најпосле, једва извукао живу главу и размењен је за турске таоце, након двадесетак проведених дана у турском логору. Сећајући се немиких догађаја, занимљиво је и то да је Прота веровао да су они били предсказани алегоричним сном (1893: 178–193). Мотиви одсецања, ношења и припајања одрубљене главе телу, који су садржаји сна, симболично упућују на легенде и предања о животу Јована Крститеља (одсецање главе), зетског краља Јована Владимира и Светог Денија (ношење главе), те и кнеза Лазара (припајање главе телу) (Љубинковић, Дрнадрски: 2010: 159). Међутим, аутоглорификаторски поступак у *Мемоарима* чини се да није нимало случајан, јер ма како се Прота Матеја одавао скромним и простодушним устаничким старешином, у његовој прози има итекако елемената грађења култа сопствене личности, као и покушаја идентификације са кнезом Лазаром у турском табору (Златковић 2007: 161).

³ Јован Хаџић пише да Карађорђе „наиђе у Белој Реци на кметове, међу којима је био и кнез Илија и Данило, буљукбаша, који су се били саставили да располажу заиру за

Намах после извршења казне, Ђорђе је показао руком Милоша Стојићевића и рекао је:

А ово нека буде војвода Милош Поцерац, Милошу Обилићу на место! Ја ви, Поцерци (окрете се њима, јербо је онде с Милошем дошло неколико, око сто, Поцераца) видите како ова тројица платише својим главама, који воле Турцима него својој браћи Србима; тако ћете и ви сви који од сад не узаслуша овога мога и вашег војводу Милоша. А ти, војвода поцерски, ако моје заповести не испуњаваш, овим ћеш трагом проћи (1893: 209).

Милош се поклони и пође руци, али Вожд не даде руку, но се у образ пољубише. Милош рече:

„Господару, сто живота да имам, свих ћу сто изгубити, а твоју ћу вољу и заповест до смрти испуњавати.” – Стоје они Поцерци у највећем страху, гледајући ону тројицу без глава, док један рече: „Господару, нисмо имали међу собом свога војводе, опрости нам до сад, а од сад ми сви за нашим војводом а он за тобом у гору и у воду!” – а други сви: „У гору, у воду, за нашим војводом.” „Ето којекуда, да је просто, а од сад да вас видим! Чувајте се да вам у таке гости не долазим”, закључи Карађорђе (1893: 210).

Приповедна варијанта Карађорђевог буљубаше, Петра Јокића, о томе како је Милош постао војводом, још експлицитније и симболичније упућује на косовску легенду. Он вели да је Карађорђе дошао на конак у место звано „Милошева вода. Бунар Милоша Обилића”. Он помиње да је ту била „вечера”⁴ за којом су сви седели по старешинству, где је коме место, а Милош Поцерац служио је при софри. У неко доба, Господар рече да и Милош седне. Иако је у традицији знано да је Карађорђево омиљено пиће било ракија⁵, оно је

Турке. Како неки потпазе Карађорђа, одма’ се поплаше и брже побегну у планину. Но, Карађорђе четири кмета докопа у руке и посече” (2000: 92).

⁴ Уп. аналогију с косовском вечером (Караџић 1976: 224–225). „Попут Христа одржаће последњу вечеру (кнежеве вечера = тајна вечера), попут Христа на њој ће именовати издајника. Међутим, будући да кнез Лазар није Син Божји, већ смртник ласки и интриги подложен – оптужујући прст ће уперити на погрешног човека” (Љубинковић, Дрндарски 2012: 209).

⁵ Карађорђе је јутро почињао молитвом и чашицом ракије, пева Вишњићева песма (Караџић 1986: 117). Анегдота, такође, наводи да је Ђорђе највећом гозбом сматрао „погачу и папулу, уз пост; а погачу и суво месо уз мрс, и уз то чутурицу шумадијске

у Јокићевом казивању симболично замењеном вином. Када се послужи Господару трећа чаша вина, он је узе, па рече:

„Господари и браћо! Ову чашу вина да пијемо у здравље младог нашег јунака Милоша, одсадањег војводе поцерског, који заједно са именом наслеђује храброст и јуначество свог имењака Обилића. Здрав си, Милошу, војвода поцерски!!!” Милош скочи да пољуби руку, а он га врати да седне на своје место. После вечере, Вожд рече окупљеном народу: „Чусте л’ ви да ја вама постави војводом Милоша?” „Чусмо, Господару.“ „Њега да слушате: што вам год он заповеда, то ја заповедам. Зато кад вас он позове, сви без изговора за њим да идете. Оружје сте предали Турцима, но узмите сикире и мотике. Мени такови људи требају да шанце копају, а пушкака имам доста.” „Оћемо Господару!” одговорише Поцерци (Јокић 1980: 204–205; Милићевић 2002: 50–51).⁶

Слављење Милоша Обилића и једновремено одсуство култа кнеза Лазара Хребелјановића сведочи и о устаничкој супстинској преради епске косовске идеологије и култа „царства небескога”.⁷ Трансценденцију сменила је акција. Устаничко предање и даље се живо надахњује косовским митом, међутим, у Устанку светињу искључиво представља коначно ослобођење од Турака, а оно се једино остварује жртвом у земаљском животу.

Наиме, у Устанку и његовој поетској традицији на снази је култ, наглашавам, безусловног јунаштва. Све је подређено једном циљу. Императив је ослобађање српских територија и људства од

ракије” (Милићевић 2005: 260). Казује се и о томе како је руски посланик у Србији, К. К. Родофиникин, чак настојао да Вожда одвикне од ракије и да код њега створи навику пијења чаја, па му је зато уз чај послао упутство како се напитак припрема и уз то још и рума. Баш када се Вожд привикао на чај, понестало је рума и он се поново приволео ракији (Златковић 2007: 91, 93, 96). Устаници у чутурама носе ракију. У песми се наводи да су се две стотине српских војника, пред Бој на Салашу, обредили поцерском ракијом (Караџић 1986: 143).

⁶ Ј. Хаџић тврди да је Карађорђе Милоша Поцерца прогласио војводом у селу Јаловик где су устаници ископали шанчеве и пошто се вратио с конака у Дворишту Милоша Обилића (2000: 92).

⁷ „Косовска легенда садржала је јеванђеоску поруку о неопходности свесног жртвовања ради искупљења многих учињених грехова. Искупљују се, како грехови предака, тако и власти. Кнез Лазар се са својим витезовима, попут Христа, опредељује за царство небеско. Одбацује ’са стидом живот’, бира ’у подвигу смрт’” (Љубинковић, Дрндарски 2012: 209).

Турака. У том прегнућу, ни смрт није трагична. У готово програмској устаничкој песми *Почетак буне против дахија* Филип Вишњић изриче Вождову ратничку опредељеност: „Бићемо се, море, до једнога” (Караџић 1986: 119). Смрт је за јунака једино поразна зато што га је омела да и даље сече и „треби” Турке. Допавши смртних рана у Боју на Иванковцу, буљубаша Кара-Стева из села Прова једино је пожалио: „Што не поживе да се набијем Турака!” (Протић 1980: 270). Јован Курсула је од „седамнаест рана” издахнуо код куће у селу Цветкама. Збори се да је на самрти свео животни биланс:

Вала сам се добрих коња најахао; оружја се красна наносио; турских се глава насекао; ничега већ жељан нисам, али ми је само жао моје старе мајке, и жалим што ми се не деси Стрина (коњ, *нап. Б.З.*), да се пасјака насечем (Милићевић 2005: 336, 796).

Заветна устаничка мисао о бескомпромисној и пожртвованој ослободилачкој борби сложено је и разноврсно стилизована у традицији. Анегдота помиње песника Јована Дошеновића који је 1809. годину провео у Пешти, штампајући књиге. За то време он се разболео и дуго је боловао. Утом допре до њега глас о српској погибији на Каменици. Придижући се из постеље, он је рекао пријатељима: „Хвала Богу што нисам умро! Не зато што ми се мили живети него стога што је Србину грехота ове године умрети на постељи!” (Гавриловић 1911: 15).

До бесмртности више се не достиже моралним подвизима, контемплацијом, сакралним задужбинарством, већ једино ослободилачким акцијама и беспопштедном борбом. У циљу ослобађања, у Устанку све је дозвољено. Тако су и лукавство и подвала и превара и снисходљивост, као и политичко понашање, легитимни облици јунаштва. На пример, у биографском спису, Сима Милутиновић Сарајлија с хвалом и симпатијама описује како је током Мишарске битке Лука Лазаревић мучки и на превару убио свирепог Кулина-капетана (2003: 31–32). Иако је тај анегдотски опис, као недоличан, изостао у устаничкој епизи, ипак сагласно у том духу све песме у корпусу Филипа Вишњића испољавају неприкосновени устанички борбени ентузијазам и елан. У том идеолошком и семантичком делокругу, ни особита песма, коју је Вишњић посветио

семберијском кнезу Ивану Кнежевићу и његовом милосрдном чину, не одступа ниучему од прокламованог устаничког кодекса.⁸ Стога, чини се да Вук Караџић онда није осетио да најврснији и најаутентичнији интерпретатор устаничке поетике и идеологије, Филип Вишњић, завршним стиховима песме о кнезу Ивану Кнежевићу, у ствари, полемише с епском легендом о Лазаревом косовском завету и једновремено формулише темељно другачији – устанички завет, заснован на овоземаљској жртви која је Вуку, у оном тренутку, можда могла да делује анахроно и немотивисано, с обзиром на то да је Устанак катастрофално пропао без изгледа да се икада обнови (Златковић 2015: 379-384). Устаничко предање формирало је особени култ ослободилачког активизма, према коме ни смрт није жртва, а камоли да су то сиромаштво, избеглиштво, хајдучко ропство, најзад и заборав, у коме је, наводно, пребавао кнез Иван Кнежевић. Према томе, ни у завршним стиховима Вишњићеве песме о кнезу Ивану Кнежевићу⁹ нема трагике нити патетике. Вишњић није нимало ироничан када пева: *Благо Иви и његовој души*, јер он то дословно и нефигуративно мисли. Напротив, стихови исказују спокојство и оптимизам (Геземан 1935: 63). О томе сведочи и Сима Милутиновић који је 1844. године, такође, стиховима прославио кнеза Ивана Кнежевића и његов подвиг. Иако је спадао међу најобавештеније личности свог доба, Милутиновић није нимало спекулисао о апсурду људске незахвалности, о чему је Вук Караџић иначе писао у биографском додатку стиховима, већ је песму свршио у ведром тону (Милутиновић 2010: 64–65). Међутим, стиче се утисак да је Вук, заправо, мање имао на уму кнеза Ивана Кнежевића, а да је више мислио и сведочио о самом себи. Он се налазио онда у улози Ивана

⁸ Више о песми и њеним интерпетацијама (Самарџија 2006: 81–96).

⁹ „Благо Иви и Ивиној души!

И то Иви нико не припозна,

Ни Ивану когоди зафали,

А камо ли да Ивану плати,

Иван не ће ни од кога плате.

Ивану ће Ристос Господ платит’

Када Иван буде на истини.” (Караџић 1986: 154)

Кнежевића,¹⁰ јер и поред тога што је о сопственом руху и круху објавио две песмарице, две писменице, речник, више књижевних критика, те упознао Европу са Србима, њега опет сународници руже и срамоте и при том нема „пребијене крајцаре у кући” и умреће од глади. Осећање незаслуженог мучеништва Вук је често апострофирао у писмима пријатељима, а сећајући се тог времена, његова удовица је говорила: „Више пута скупи се Вуку мука у прсима, па хоће да свисне, а кашто се опет поносио овом бедом, знајући да се мучи за род и за његову литературу” (Рајковић 150: 171).

Управо посредством луцидно профилисане епике о Првом српском устанку, те биографских и историографских списа Вука Караџића, као и личног утицаја Симе Милутиновића на црногорског владика Петра II Петровића Његоша, али и осталих чинилаца – ослободилачка и бескомпромисна идеологија и етика устаничке епохе свој најсјајнији и најдореченији израз оваплотиле су, потом, у стиховима *Горског вијенца*.

Литература

Вукићевић, Миленко. *Карађорђе (1804–1807)*, књ. 2. Београд: Слобода, 1986.

Гавриловић, Андра. *Седамдесет анегдота из живота српских књижевника*. Београд, 1911.

Геземан, Герхард. „Једном мртвом певачу“, у: *Зборник у славу Филипа Вишњића и народне песме*. Београд: Одбор за прославу Филипа Вишњића, 1935: 43–63.

Златковић, Бранко. *Први српски устанак у говору и у твору, анегдоте и сродне приповедне врсте усмене књижевности о Првом српском устанку*, Београд – Аранђеловац: Институт за књижевност и уметност – Фонд „Први српски устанак“, 2007.

¹⁰ Песму „Кнез Иван Кнежевић” Вук Караџић је забележио од Филипа Вишњића 1815. у манастиру Шипатовцу, а први пут ју је објавио 1919. у *Забавнику за 1820*. Димитрија Давидовића у Бечу. Уз стихове Вук је објавио је и прозну биографску допуну.

Златковић, Бранко, „Грех и проклетство у усменим казивањима о Српској револуцији (1804–1815)”, у: *Српско усмено стваралаштво. Зборник радова*, Ненад Љубинковић и Снежана Самарџија (ур.). Београд: Институт за књижевност и уметност, 2008, 323–346.

Златковић, Бранко. „Прилог тумачњу завршнице Вишњићеве песме 'Кнез Иван Кнежевић'”, у: *Вук Стефановић Караџић (1787–1864–2014). Зборник радова*, Нада Милошевић-Ђорђевић (ур.). Београд: САНУ, 2015: 379–384.

Историјски гласник, 1-2, Београд, 1954.

Јокић, Петар. „Причања Петра Јокића о српском устанку”, у: *Казивања о српском устанку 1804*, Драгана Самарџић (ур.). Београд: СКЗ, 1980: 149–263.

Караџић, Вук Стефановић. *Српске народне пјесме II*. Владан Недић (ур.). Београд: Просвета, 1976.

Караџић, Вук Стефановић. „Српске народне пјесме IV”. *Сабрана дела Вука Караџића*, VII, Љубомир Зуковић (ур.). Београд: Просвета, 1986.

Љубинковић, Ненад и Мирјана Дрндарски. *Први српски устанак – од историје до „народне историје” и њене усмене митизације*. Београд – Орашац: Наша прича плус – Задужбинско друштво „Први српски устанак”, 2012.

Милићевић, Милан Ђ. *Карађорђе у говору и у твору*. Београд: Чигоја, 2002.

Милићевић, Милан Ђ. *Кнежевина Србија*. Београд: Book & Marso, 2005.

Милутиновић, Сима. *Житија устаника*, у: М. Радевић (ур.). Коцељева: Библиотека „Јанко Веселиновић”, 2003.

Милутиновић, Сима. „Тројебратство, Тројесестарство, Зорица, Лирске песме”. *Сабрана дела Симе Милутиновића Сарајлије*. Перо Зубац (ур.). Бачка Паланка: Логос, 2010.

Недељковић, Миле. *Орашац, колевка српске државности*. Аранђеловац: Фонд „Први српски устанак”, 2002.

Ненадовић, Матија Прота. *Мемоари*. Београд : 'Српска књижевна задруга, 1893.

Пантелић, Гаја. „Казивања старца Гаје Пантелића из Тополе Исидору Стојановићу”, у: *Казивања о српском устанку 1804*, Драгана Самарцић (ур.). Београд: СКЗ, 1980: 70–147.

Протић, Антоније. „Повестница од почетка времена вожда српског Карађорђа Петровића”, у: *Казивања о српском устанку 1804*, Драгана Самарцић (ур.). Београд: СКЗ, 1980: 265–311.

Рајковић, Ђорђе. *Изабрани списи I, Биографије књижевника*. Нови Сад: Матица српска, 1950.

Ранке, Леополд. *Српска револуција*. Аранђеловац – Београд: Фонд „Први српски устанак” – Српска књижевна задруга, 2002.

Самарција, Снежана. „Све ће то народ заборавити (уз казивања о кнезу Ивану Кнежевићу)”, у: *Настајање нове српске државе*, Ненад Љубинковић (ур.). Велика Плана – Београд: Скупштина општине – Институт за књижевност и уметност, 2006: 81–96.

Хаџић, Јован. „Бој на Мишару”, *Настајање нове српске државе*, Ненад Љубинковић (ур.). Велика Плана – Београд: Скупштина општине – Институт за књижевност и уметност, 2000: 89–99.

Branko R. Zlatković

THE BATTLE OF KOSOVO IN THE TRADITION OF UPRISING

Summary

In the testimonies of contemporaries of the First Serbian Uprising, the people's joining of the battles for liberation and establishing of a new Serbian state is presented as a kind of revival of the battle of Kosovo in 1389. At the time of the Holy Archangel Michael in 1803 and the Candlemass in 1804 in Orašac, the legend of the Kosovo's betrayal is actualized by Atanasije Antonijević Bukovički. In the dramatic moments of the downfall of the 1813 Uprising, guilt is again motivated by the curse of Kosovo's betrayal. Although fear of the betrayal, which got way in on the Serbian people in the Battle of Kosovo, is one of the most frequent topics of insurgent narratives, after the conquest of Kruševac the rebels ruined the grave that was believed to belong to Vuk Branković. On the other hand, the cult of warrior Miloš Obilić was formed and expressed through the legends about the toponyms that bind to him, as well as through anecdotal accounts of his rebel doppelganger, Duke Miloš Stojićević Pocerac. The glorification of Obilić and the simultaneous absence of the cult of Prince Lazar Hrebeljanović also testifies to the essential processing of the epic Kosovo ideology and the cult of the "kingdom of heaven". Transcendence was replaced by action. The insurrection tradition is still vividly inspired by the Kosovo myth; however, in the Insurrection, the shrine is exclusively presented as a final liberation from the Turks, and it is only accomplished by sacrifice in the earthly life, in other words, the "earthly empire".

Keywords: the Battle of Kosovo, Vuk Branković, Milos Obilić, Prince Lazar Hrebeljanović, "earthly empire", "heavenly empire", the First Serbian uprising, legend, anecdote, epic poem, oath, curs